

ЕТНОЛІНГВІСТИКА (від **етно...** та **лінгвістика**) — галузь мовознавства, яка вивчає мову у її зв'язках з культурою, описує мову як елемент культури; досліджує взаємодію мовних, етнокультурних і етнопсихологічних чинників у функціонуванні та еволюції мови. Етнолінгвіст. ідеї історики мовознавства виявляють ще в Й.-Г. Гердера (18 ст.) і В. Гумбольдта (поч. 19 ст.). Е. як самост. лінгвіст. напрям утвердилася в амер. мовознавстві у зв'язку з вивченням числен. індіан. племен Пн. та Центр. Америк. Від 1-ї чверті 20 ст. ці дослідж. набули не тільки етногр., а й мовознав. характеру, що пов'язано насамперед з роботами Ф. Боаса, Е. Сепіра, Б.-Л. Ворфа. У працях амер. учених, здебільшого синхроніч. характеру та присвяч. етніч. культурі безписем. народів, замість терміна «Е.» часто використовують «антрополінгвістика», «етносемантика». Різні методи дослідж. та підходи до матеріалу вивчення сприяли появі широкого спектра етнолінгвіст. шкіл і напрямів. У слов'ян. лінгвістиці вивчення питань мови й культури має давнє коріння в кожній нац. традиції, проте найвідомішими є рос. (моск. — М. Толстого) та польс. (люблін. — Є. Бартмінського) школи. Осн. риси Е. для М. Толстого — застосування мовознав. методів у вивченні нар. культури слов'ян із врахуванням істор. (діахрон.) і генет. аспектів дослідж. Для представників цієї школи (Л. Виноградової, О. Гури, А. Плотникової, С. Толстої, В. Усачевої) Е. у широкому розумінні охоплює діалектологію (зокрема історичну), історію мови, фольклор, культурну та етнічну історію народу, а також аспекти вивчення мови як соц. явища. У вужчому розумінні Е. — галузь мовознавства, яка розв'язує проблеми мови і етносу, мови та культури, мови і нар. ментальності, мови й міфології тощо. Практ. втіленням ідей цієї школи стало видання етнолінгвіст. словника «Славянские древности» (Москва, 1995–2004, т. 1–3), статті якого висвітлюють осн. сфери традиц. духов. культури слов'ян у єдності їх форми та символ. змісту. Група люблін. етнолінгвістів (Я. Адамовський, С. Небжеговська-Бартмінська та ін.) аналізує насамперед рідну культуру, зосереджуючи увагу на синхроніч. описі традиц. картини світу за джерелами остан. двох століть. Уклали «Słownik stereotypów i symboli ludowych» (Lublin, 1996; 1999). Важливим етапом формування слов'ян. етнолінгвіст. науки є видання зб. «Etnolingwistyka» (Lublin, 1988–2008, т. 1–20). Для етнолінгвіст. студій матеріал картографують: «Atlas języka i kultury ludowej Wielkopolski» (Lublin, 1979–2001, т.

1–10), «Этнолингвистическая география Южной Славии» (Москва, 2004) Г. Плотникової.

На розвиток укр. Е. вплинули погляди на мову та культуру М. Костомарова, О. Потебні, І. Франка, В. Гнатюка, В. Шухевича. Спектр сучас. вітчизн. студій пов'язаний з дослідж. у галузях діалектології, лінгвогеографії, семасіології, фразеології, фольклористики, етнографії, культурології тощо. Серед праць, які репрезентують надбання укр. Е., — «Поетична символіка української народної творчості: Лінгвіст. аспект» (Л., 1999) О. Сімович, «Гуцульська міфологія: Етнолінгвіст. словник» (Л., 2002) Н. Хобзей, «Знаки української етнокультури: Словник-довідник» (К., 2006) та «Українська етнолінгвістика: Нариси» (К., 2007) В. Жайворонка, «Динамічні процеси у фразеологічній системі східнослов'янських мов» (Лц., 2007) М. Жуйкової, «Поліський поховальний і поминальний обряди: Етнолінгвіст. студії» (Ж., 2007) В. Конобродської. Більшість публікацій вийшли у збірниках, деякі з них повністю присвяч. проблемам мови й культури: «Гуцульські говірки: Лінгвіст. та етнолінгвіст. дослідж.» (Л., 2000), «Діалектологічні студії: Мова і культура» (Л., 2003), «Етнолінгвістичні студії» (Ж., 2007, вип. 1).

Рекомендована література

1. Ethnolinguistics: Boas, Sapir and Whorf revised. Hague, 1979;
2. Ethnolinguistique. Contributions théoriques et méthodologiques. Paris, 1981;
3. Толстой Н. И. Язык и народная культура: Очерки по славян. мифологии и этнолингвистике. Москва, 1995;
4. Герд А. С. Введение в этнолингвистику: Учеб. пособ. С.-Петербург, 1995;
5. Жайворонка В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти дослідж. // Мовознавство. 2001. № 5;
6. J. Bartmiński. Językowe podstawy obrazu świata. Lublin, 2006;
7. Його ж. Stereotypy mieszkają w języku. Lublin, 2007;
8. Непоп-Айдачич Л. В. Польська когнітивна етнолінгвістика: Навч. посіб. К., 2007;
9. Селіванова О. О. Етнолінгвістика та лінгвокультурологія // Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. П., 2008.

Н. В. Хобзей

Бібліографічний опис:

Етнолінгвістика / Н. В. Хобзей // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18063>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).